

The World's Largest Open Access Agricultural & Applied Economics Digital Library

This document is discoverable and free to researchers across the globe due to the work of AgEcon Search.

Help ensure our sustainability.

Give to AgEcon Search

AgEcon Search

<http://ageconsearch.umn.edu>

aesearch@umn.edu

*Papers downloaded from **AgEcon Search** may be used for non-commercial purposes and personal study only. No other use, including posting to another Internet site, is permitted without permission from the copyright owner (not AgEcon Search), or as allowed under the provisions of Fair Use, U.S. Copyright Act, Title 17 U.S.C.*

No endorsement of AgEcon Search or its fundraising activities by the author(s) of the following work or their employer(s) is intended or implied.

Tudományos életünk

A MEZŐGAZDASÁGI KUTATÁS HELYZETE ÉSZAK-MAGYARORSZÁGON

SZALAY GYÖRGY dr.

A domb- és hegyvidéki lejtős területek hasznosításának kutatását a mezőgazdaság szocialista átszervezése sürgetően vetette fel. A befejeződött komplex kutatások — amelyek a talaj megőrzése, az optimális tápanyagellátás, a gépesítés mellett üzemszervezési és ökonómiai kérdéseket is felölelnek — lehetőséget nyújtanak a gazdálkodás jelentős javítására. Az elért eredményekre támaszkodva a további feladatok is körvonalazhatók: a termelt fajták körének bővítése (megfelelő ősziárpa-fajta, fehér virágú édes csillagfürt, áttelelő konzerv- és abrakborsó stb.), a gyepre alapozott vágómarha-termelési rendszer fejlesztése, az állategészségügy tökéletesítése, a környezetvédelem fokozása, a gépesítés újabb megoldásai.

*

Az egyéni gazdálkodás idején a *talajvédelem* és a *lejtős területek gazdálkodásával* kapcsolatos témák kutatásának igénye kifejezetten nem jelentkezett. Ez a helyzet egy ideig a felszabadulás után is fennállt az erózió sújtotta kedvezőtlen termelési adottságú körzetekben. A tokajhegyaljai szőlőrekonstrukció vetette fel először a kísérletezés szükségességét. Ennek kapcsán jött létre a Szőlészeti és Borászati Kutató Intézet tolcsvai részlege, amely azóta is eredményesen tevékenykedik.

A lejtős szántóterületeken folytatandó ku-

tatómunka igénye a kollektivizálás után vetődött fel határozottan. Ezért a hatvanas évek elején feladatként kapta intézetünk (a Gödöllői Agrártudományi Egyetem kompolti kutatóintézete) a *talajvédelmi kísérletek* megszervezését és beindítását. Az eredményes kutatómunka érdekében a témával foglalkozó három részleget alakítottunk ki (Nógrád megyében Virágospusztán, Heves megyében Demjén határában, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében pedig Putnokon). A virágospusztai részleg rövid időn belül megszűnt. A másik kettő ma is eredeti feladatán dolgozik és a putnoki telep viszonylag nagy önállósággal működő részleggé fejlődött. Ezt elsősorban a megyei szervek határozott igénye és támogatása eredményezte, amelyet elősegített az Állami Gazdaságok Borsod-Heves megyei Főosztálya által a szendrői gazdaságban létrehozott kutatócsoport beolvasztása is. A főosztály (abban az időben igazgatóság) vezetői már az ötvenes években jól látták a kutatómunka megindításának szükségességét a speciális talajvédelmi témában. Így — központilag szervezett intézet híján — négy főből álló kutatórészleget hoztak létre az erózió által legerősebben sújtott Szendrői állami gazdaságban.

A hatvanas években Borsod-Abaúj-Zemplén megyének határozott törekvése volt *önálló megyei intézet* létrehozása. Ezt annak idején a földművelésügyi minisztérium támogatta, mivel a meglévő kutatóhálózat az igényeket ki tudta elégíteni. Ugyanakkor alakult egy technikusokat képző felsőfokú oktatási intézmény Putnokon, ahol a tanterv elsősorban a hegyvidéki gazdálkodás ismeretanyagát tartalmazta. Ez az intézmény később beolvadt a gyöngyösi főiskolai karba, és itt a talajvédelmi oktatás is helyet kapott. A speciális képzés súlya azonban itt is csökkent. Mivel e területen elsősorban speciális szakképesítésű üzemmérnökökre van szükség, a talajvédelmi szakirányú képzés továbbra is megoldásra vár.

A talajvédelmi jellegű kutatás a kompolti intézetben fokozatosan kifejlődött. Célul tűztük ki olyan *agrotechnikai eljárások és üzemszervezési elvek* kidolgozását, melyek *elősegítik a lejtős területen gazdálkodó* termelészövetkezetek és álla-

mi gazdaságok munkáját. A nemzetközi irodalomban ismertetett módszerek közül csak *alapkutatási* eredményeket tudunk átvenni és adaptálni. A termelést konkrétan elősegítő *külföldi* kutatási *eredmények* hazánkban *kevésbé alkalmazhatók*, első sorban az üzemi méretek eltérő volta miatt. Az egyéni gazdálkodásnak megfelelő 1–5 hektáros táblaméretekre alapozott kutatási eljárások nálunk nem mérvadók. Ugyanakkor az egyes országok központi preferenciái is nagyon eltérőek. Így az alkalmazott kutatás kategóriájába tartozó kísérletsorozatot kellett megtervezni és beállítani, amely viszonylag rövid idő alatt meg is valósult. A kísérleti munka tervezésében a gyakorlati kérdések megválaszolására való törekvés volt az irányadó.

A talajvédő gazdálkodás fejlesztése — több más ágazathoz hasonlóan — a kutatás *komplexitását* kívánta meg. A talaj hézagterfogatának növelése, a kémhatás javítása mellett gondolni kellett a talajeróziót gátló vetésszerkezet és talajművelési eljárások kialakítására, a tápanyag-gazdálkodás javítására, valamint ezen tényezők kölcsönhatására is. Végül soron kívül tűztük ki a dombvidéki gazdálkodás eredményessége növelésének elősegítését. Ez a tevékenység kezdetben természetesen nem volt hibátlan, de sok részletkérdésre máris sikerült választ adnunk.

Alapvetőnek tartjuk azon következtetésünket, miszerint a síkvidéki *termésmennyiségek* dombvidéken *megközelíthetők*, sőt elérhetők *azonos* szintű komplex agrotechnika alkalmazása esetén. Ehhez azonban 150–200 kg többlet műtrágya-hatóanyag felhasználására van szükség az első években. Ugyanakkor az azonos agrotechnikai szint megvalósítása is *csökkentés és költségigényesebb* lejtős viszonyok között, mint a síkvidéken. Ez pedig alapvetően meghatározó tényező a mezőgazdasági termelésben. A lejtős területeken gazdálkodó egységek álló- és forgóeszközellátottsága gyengébb és így agrotechnikai színvonala is alacsonyabb. Ez már eleve kisebb termést és alacsonyabb bevételt eredményez, ami ismét csak kisebb ráfordításokat tesz lehetővé. Ezért saját erőből nem képesek fejlődni a dombvi-

déki gazdaságok. Mivel azonban e területek termésére a népgazdaságnak szüksége van, a termelés feltételeit itt is meg kell teremteni. Ez szükségessé teszi e területeken a közzgazdasági szabályozók sajátos formáinak alkalmazását.

A dombvidéki gazdaságok *megkülönböztetett támogatása* tehát elkerülhetetlen. Ez azonban nem jelenti azt, hogy nem kell keresnünk a gazdálkodás azon formáit, amelyek jobban megfelelnek az itteni adottságoknak és kisebb mértékű támogatással is eredményesek. A jelenleg alkalmazott támogatási rendszer — amelynek kidolgozásában intézetünk részt vett — már figyelembe veszi az adottságok *kedvezőtlenségének mértékét* is. Ugyanakkor a későbbiek során ennek ismételt továbbfejlesztésére lesz szükség.

Eddigi talajvédelmi kutatásaink alapján megállapítottuk, hogy a lejtős területek *optimális tápanyagellátása* jelentős változásokat idéz elő a talajban, amely az eróziót is csökkenti. A főbb kultúrák optimális tápanyagigényét kidolgoztuk és időszerű termelési tanácsadóinkban folyamatosan közreadtuk. Összességében azt mondhatjuk, hogy szakszerű műtrágyázás esetén 1 kg vegyes műtrágya-hatóanyag 4–6 kg gabonacegységben számított terméstöbbletet eredményez.

A *meszezéssel* végzett talajjavítás hatása is kedvező, amelynek költségei 2–3 év alatt megtérülnek. Nagymértékű talajlefosódásnak kitett területeken a mélylazítás hatására — megfelelő tápanyaggal kiegészítve — 450 Ft-tal nagyobb a hektáronkénti jövedelem, mint a lazítatlan területeken. A tápanyagdózis növelése közel 50%-kal fokozta a mélylazítás hatékonyságát.

A *növények talajvédő hatását* megállapító kísérletek kimutatták, hogy a talaj, valamint a tápanyag lefosódása egytizedére csökkenthető talajvédelmet nyújtó kultúrákkal. Ide sorolhatók mindenekelőtt az évelő pillangósok, amelyeket az őszi kalászosok követnek. A legnagyobb talajlefosódást a kapáskultúrák eredményezték; ez szintén mérsékelhető a rétegvonal mentén végzett felszíni műveletekkel.

Mindezeket figyelembe véve, kidolgoztuk a *hegyvidéki üzemtípusok alapelemeit*,

és a következő évek feladata lesz a különböző *modellüzemek* kimunkálása. Ez összefüggésben van a kedvezőtlen termőhelyi adottságú mikrokörzetek kialakításával, amelynek kidolgozásában intézetünk talajvédelmi osztálya is részt vállalt.

Kutatómunkánk során szoros kapcsolatot tartunk a termelőüzemekkel. Ez kifejezésre jut abban is, hogy az utóbbi években 16 hegyvidéki gazdaság számára készítettünk középtávú fejlesztési tervet.

Kiemelkedő példának említjük meg a fancsali Egyetértés Termelőszövetkezetet, mellyel másfél évtizede együttműködünk. Talán célszerű kiemelni azt, hogy az erózió sújtotta gazdaság a talajvédelmi szabályok betartása révén — és ebbe a megalapozott üzem- és vetésszerkezet kialakítása is beletartozik — egy hektár mezőgazdaságilag művelt területen 17 795 Ft bruttó termelési értéket állított elő 1975-ben, az 1962. évi 3774 Ft-tal szemben. Ugyanezen idő alatt az egy főre jutó termelési érték 24 955 Ft-ról 121 598 Ft-ra, a bruttó jövedelem pedig 16 208 Ft-ról 58 409 Ft-ra növekedett.

Szoros együttműködés alakult ki intézetünk és a léhi húsmarharendszer, valamint több, a mezőgazdaság területén tevékenykedő intézmény között (például a Vízügyi Tudományos Központ, a Vízügyi Tervező Vállalat stb.).

A teljesség kedvéért meg kell említeni, hogy kezdetben a fejlesztési elvek kidolgozásában és az üzemi tervek kivitelezésében *nagy szerepet* vállalt az OMMI Meliorációs Osztálya és a Vízügyi Tervező Vállalat. Az utóbbi időben nagy volumenű munkát végez az AGROBER miskolci részlege és a Debreceni Agrártudományi Egyetem Tervező Intézete. A lejtős területek rét- és legelőgazdálkodásának továbbfejlesztésében kutató és szervező tevékenységet folytat a gödöllői és a debreceni Agrártudományi Egyetem. Nógrád megyében legnagyobb súllyal a Gödöllői Agrártudományi Egyetem Szaktanácsadási Osztálya vesz részt a fejlesztőmunkában.

A tapasztalatok alapján elmondhatjuk, hogy a tudomány ma már jelentős mértékben segíti a dombvidéki gazdálkodás fejlesztését. Az eddigiekkel azonban *nem lehetünk elégedettek*. Szükségesnek tartjuk a több intézmény által végzett fejlesztő-

tevékenység jobb összehangolását és az eredmények szintetizálását. A további munkát céltudatosabbá kell tennünk, szakítanunk kell a viszonylag egysíkú talajvédelmi felfogással. A dombvidéki gazdálkodás komplex fejlesztése lehet a cél. Támogatni kell a termelési rendszerek tevékenységét ezen a vidéken, amelyek segítségével a tudomány a legrövidebb úton válik termelőerővé és a rendszer a legvilágosabban jelezheti a megoldásra váró feladatokat a kutatás számára. Ugyanakkor ezen keresztül döntő jelentőségű lenne a tőkeerő növelése és bátrabb, új kezdeményezések elindítása.

A KUTATÁSI FELADATOK

A dombvidéki táj sajátos kérdéseinek kutatása ma a *Talajtermékenység fokozása alapvetően új irányok kidolgozásával* elnevezésű kutatási kormányprogram ötödik fő témája, amely a *Talajvédelem módszereinek továbbfejlesztése* címet viseli. Ma már úgy látjuk, hogy ez a cím nem fejezi ki azt a sokrétű és sajátos tennivalót, melyet a dombvidéki gazdálkodás igényel. Itt nemcsak a *talaj megőrzéséről* és *termékenységének fokozásáról* van szó — amely kétségkívül alapvető része a lejtős területen való gazdálkodásnak —, hanem nagymértékben *gépesítési* és *üzemszervezési* kérdésekről is. A kukorica például nem lehet süllypontos növénye a dombvidéknek, nemcsak talajerózió-növelő hatása miatt, de termelését a korai fagyok is befolyásolják. A klimatikus adottságok és a felhasználás helyének közelsége miatt itt jelentős szerepet kap a jövőben is a sörarpa, de talajvédelmi szempontból előnyösebb lenne, ha azt *őszi árpával* tudnánk megtermelni. A nagyarányú kalászosterület-váltáshoz jó elővetemény kellene a talajvédelmi szempontok figyelembevételével. Erre — a *borsó* és a *repe* mellett — perspektivikus növénynek tartjuk a nemrég előzetes elismerésben részesített fehér virágú *édes csillagfürtöt*, mely az ország fehérjeellátásában is jelentős szerepet tölthet be, részben csökkentheti a szója importját. Az *áttelelő konzerv- és abrakborsónak* is nagy jelentősége lehet, ha majd ilyen növényekkel rendelkezünk.

A dombvidék nagy szerephez juthat a *marhahús*-előállításban. A gyepekre alapozott magyar húsmarha (magyartarka $\times$ hereford $\times$ charolais), esetleg egyéb húsmarha-keresztelés minimális befektetéssel, sikerrel tartható egész évben gulyában és nagyszerűen hasznosítja a jó talajvédelmet nyújtó lejtős gyepterületeket.

A dombvidéki gazdálkodás fejlesztése tehát az előbbieken túl már *állattenyésztési és állategészségügyi*, sőt *környezetvédelmi* kutatást is feltételez. A gyakorlati igényből megfogalmazott kutatómunkához kedvező feltételt teremt a Gödöllői Agrártudományi Egyetem tudományos tevékenységének és a kompolti kutatóintézetnek az integrációja. A dombvidéki gazdálkodás fejlesztésére irányuló kutatási feladatokat a következő csoportosításban látjuk célszerűnek megfogalmazni:

1. A vertikális és horizontális kutatási témák eredményeinek szintetizáló adaptálása a dombvidékre, sajátos agrotechnikai eljárások kidolgozása és biológiai alapok kiválasztása (kialakítása) termelési rendszerekkel kialakított együttműködés keretében.

2. Dombvidékre alkalmas gépsorok ki-

választása, minősítése, javaslattétel azok speciális irányú fejlesztésére.

3. A lejtős gyepterületekre és melléktermékekre alapozott húsmarhatartás biológiai alapjainak és tartástechnológiájának kidolgozása, illetve továbbfejlesztése termelési rendszerek keretén belül. Nagy hozamú tehenészeti telepek adaptálása iparvárosok körzetében.

4. A dombvidéki gazdaságok és a termelési főágazatok ökonómiai elemzése, üzemi modelltípusok kidolgozása, a termelési rendszer munkájának elősegítése. Javaslattétel a lejtős területen működő gazdaságok állami támogatási rendszerének továbbfejlesztésére.

Mai megítélés szerint egy ilyen jellegű tárcaszintű kutatási program tudná legeredményesebben szolgálni a gyakorlat igényét. Ez lehetővé tenné az egyes részek közötti rendszeres koordinációt, az ellenőrzést és a gyakorlattal való kapcsolatot. Elősegítené a most kialakulóban levő termelési rendszer (rendszerek) gyorsabb kibontakozását, melyek alapvető szerepet tölthetnek be — az eddig lassú fejlődési ütemet mutató dombvidéken — az előrehaladás meggyorsításában.

A MAGYAR AGRÁR-TUDOMÁNYI EGYESÜLET BORSOD MEGYEI TEVÉKENYSÉGE

FÜRJESZ ISTVÁN dr.

A Magyar Agrártudományi Egyesület Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Szervezete 1977-ben ünnepelte fennállásának 25 éves évfordulóját. Ma is közel 100 olyan tagja van a szervezetnek, akik alapító tagok voltak, és azóta is aktív társadalmi munkások.

Az egyesület taglétszáma jelenleg 650 fő. Az utóbbi években elsősorban a fiatal szakemberek száma emelkedett, ezáltal az átlagéletkor is alacsonyabb lett.

A Magyar Agrártudományi Egyesület Borsod megyei Szervezetének 7 szakosztálya, 8 járási és 2 üzemi csoportja van.

A szakosztályok lényegében a központi társaságok és szakosztályok szerint tagozódnak, nincs viszont növénytermelő szakosztály. A növénytermelő szakemberek a gépesítési, növényvédő és talajtani szakosztályok tagjai. A fiatal szakemberek növekvő száma ebben az évben indokoltá teszi az ifjúsági csoport létrehozását is.

*

Az egyesület munkájának eredményei azt mutatják, hogy az elmúlt negyedszázad alatt igyekezett eleget tenni alapvető célkitűzéseinek. Tevékenysége arra irányult, hogy a párt- és állami szervek által kitűzött gazdaságpolitikai feladatok végrehajtását elősegítse. Ennek érdekében tömörítse a megye agrárszakembereit, és szervezett keretek között fórumot teremtsen a termelésfejlesztés kérdéseinek megvitatására. Nagyszámú és sokoldalú rendezvényei azt a célt szolgálták, hogy a rohamosan fejlődő mezőgazdaság tudományos és gyakorlati eredményeit tagjai és a megye szakemberei